

Sociální status: Macecha

Barbora Hanková

Psychologický ústav FFMU, Brno

info@psychologon.cz

„The word „macecha“ („stepmother“) causes uncomfortable feelings in many of us, and in fact it sounds rather pejoratively. And no wonder. From early childhood we hear fairytales in which stepmother usually plays the worst possible role. How much do this fairytales influence us and how much do they relates to reality?”

Slovo „macecha“ v mnohých z nás vyvolává spíše nepříjemné pocity a v podstatě samo o sobě zní spíše hanlivě. A není se čemu divit. Od raného dětství slýcháváme pohádky, kde nevlastní matka obvykle hraje tu nejhorší možnou roli. Intrikuje proti nevlastním dětem, využívá je pro nepříjemné práce, ubližuje jim, či se jich dokonce snaží zbavit docela. Jak moc nás tyto pohádky ovlivňují a jak souvisí s realitou?

key words: social status, social role, stepmother, fairytales, medial reality

---

Profesor Zdeněk Matějček v knize Nevlastní rodiče a nevlastní děti píše: „Pro nevlastní matku má čeština slovo ‚macecha‘, pro nevlastního otce slovo ‚otčím‘ – v obou případech s významem hanlivým. V lidovém podání, od pohádek až po baladické příběhy, je macecha dokonce synonymem všeho zlého, zatímco vlastní matka je povýšena na bytost andělskou, svatou, zázračnou“ (Matějček, 1999).

A rozhodně v těchto slovech můžeme najít mnoho pravdy. Ať už si vzpomeneme na Jeníčka a Mařenku, Popelku, pohádku O Dvanácti měsíčkách nebo kteroukoliv další, každá z nich nám ukazuje, jak hrozná nevlastní matka je. I když ne každého pohádky v tomto směru negativně ovlivňují, rozhodně již tak obtížnou situaci nevlastním matkám neulehčují.

Jak vyplývá z existence mnoha zahraničních výzkumů, předsudky ohledně role macechy a nevlastního rodičovství celkově se netýkají pouze naší země. O mnohém vypovídá už analýza pohádek Sutton-Smithe ([Sutton-Smithe, 1971 in Wald, 1981 in Dainton, 1993](#)), dle které je zlo v pohádkách nejčastěji znázorněno postavami medvěda, vlka, obra či zlobra, čarodějnice a macechy.:

Obrázek dostupný z: www.pohadkar.cz

Tyto dětské příběhy a na nich založené předsudky naše názory skutečně ovlivňují, což se dále promítá nejen do našeho osobního ale také do profesionálního života ([Bryan a kol., 1985](#)). Můžeme například chování nevlastní matky snadno interpretovat jako negativní, přestože tomu tak vůbec není ([Bryan a kol., 1986](#)). Hluboko zakořeněné předsudky vůči nevlastním matkám potvrzují i modernější [výzkumy](#), které poukazují také na negativní vliv médií, filmů a knih pro dospělé (Claxton-Oldfield in J. Wiley & Sons, 2008, p. 31).

Jakékoliv vědecké závěry, které by tuto představu „zlé macechy“ podporovaly, však neexistují, často je tomu přímo naopak. Není prokázáno, že by matka nevlastní byla zákonitě horší než matka vlastní. Na skutečnost, že také nevlastní matka může dítěti poskytnout přesně to, co potřebuje, poukazuje Z. Matějček (1999): „*Právě velká převaha úspěšného náhradního mateřství – úspěšného pro ženu samu i pro děti v její péči – ukazuje, že tradiční představu ‚macechy‘ možno odložit do skladiště překonaných pověr.*“

Dokonce ani statistiky, které se zabývají syndromem CAN, nedokládají výrazně horší či neexistující péči „macech“ oproti matkám (viz Tabulka č. 1). Z celkového počtu 6414 týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí zaznamenaných v roce 2011 byla jen v 0,47 % označena jako pachatelka nevlastní matka, zatímco matka vlastní byla uvedena v 33,47 % případů. Pochopitelně je třeba vzít do úvahy, že obecné demografické zastoupení matek je výrazně větší než matek nevlastních (žádné statistiky bohužel přesný poměr tohoto zastoupení neuvádí), ale i přesto je patrné, že stereotyp o zlé maceše vychází převážně z pohádek a s realitou příliš nesouvisí.

		Počty dětí dle typu týrání/zneužívání/zanedbávání						Celkem
		tělesné týrání	psychické týrání	sexuální zneužívání	dětská pornografie	dětská prostituce	zanedbávání dětí	
Zneužívající nebo týrající osoba	matka	216	133	7	3	3	1785	2147
	otec	201	554	102	2	0	444	1303
	oba rodiče	75	98	0	0	0	1491	1664
	partner matky	123	149	88	0	0	82	442
	partnerka otce	11	5	3	0	0	11	30

Tabulka č. 1: Výňatek ze statistik o výskytu syndromu CAN z roku 2011. Celkový uváděný počet případů je 6414. Zdroj: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

Samozřejmě, tak jako matky ani „macechy“ nejsou dokonalé. Mnohdy sdílejí podobné problémy a nedostatky. Navíc pro nevlastní matku může být přece jen někdy obtížné bezpodmínečně přijmout „cizí“ dítě. Obzvláště těžké to může být v případech, kdy je dítě problémové či mentálně nebo tělesně postižené.

Také Z. Matějček se zabývá situacemi, kdy nevlastní matka nedokáže obstát ve své roli:

„Ano, vyskytují se případy, kdy nová nevlastní matka prostě není schopna své nově získané děti mateřsky přijmout. Věřila si více, než může dokázat. Sama sobě nerozuměla. Sama sebe dost předem neproověřila. A i když děti, které chtěla s nejlepší vůlí a odhodláním do své mateřské péče převzít, se chovají víceméně normálně, ona sama v sobě cítí překradu, kterou není s to překonat. Sama v sobě je zklamaná“ (Matějček, 1999, p. 97).

Důležitým faktem však zůstává, že představa nevlastní matky jako „zlé macechy“ je pouze negativním předsudkem, který není založený na reálných základech. Měli bychom si ho tedy být vědomi a to obzvláště, pokud přicházíme s nevlastními matkami či „jejich“ nevlastními dětmi do styku jako odborníci.

Zdroje:

Zdoje:

Bryan, S. H.; Ganong, L. H.; Coleman, M.; Bryan, L.. (1985). R. Counselors' perceptions of stepparents and stepchildren. *Journal of Counseling Psychology*, 32(2), 279-282. Abstract retrieved June 6, 2013, from: <http://psycnet.apa.org/journals/cou/32/2/279/>

Claxton-Oldfcel, S., Butler, B.. (1998). Portrayal of stepparents in movie plot summaries. *Psychological Reports*, 82, 879–882. Abstract retrieved June 6, 2013, from: <http://www.amsciepub.com/doi/abs/10.2466/pr0.1998.82.3.879>

Dainton, N.. (1993). The Myths and Misconceptions of the Stepmother Identity: Descriptions and Prescriptions for Identity Management. *Family Relations*, 42 (1), 93-98. Abstract retrieved June 6, 2013, from: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/584928?uid=3738880&uid=2&uid=4&sid=21102075376273>

Ganong, L.H., Coleman, M.. (1983). Stepparent: A pejorative term?. *Psychological Reports*, 52, 919-922. Abstract retrieved June 6, 2013, from: <http://www.amsciepub.com/doi/abs/10.2466/pr0.1983.52.3.919?journalCode=pr0>

Matějček, Z., Dytrych, Z. (1999). *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, spol. s r.o.

MPSV. (2012). *Statistiky*. Retrieved June 6, 2013, from: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

Sdružení Linka Bezpečí. (2005). *Děti a jejich problémy*. Retrieved June 6, 2013, from: <http://www.google.pt>

Úvodní obrázek dostupný z: dongengmama.wordpress.com